

інформації та їх відповідність освітнім і виховним завданням. Завдяки цьому забезпечується не лише захист здобувачів освіти від інформаційних загроз, а й розвиток умінь самостійної оцінки інформації.

Умови відкритого освітнього простору сприяють розширенню можливостей для партнерської взаємодії між закладами освіти, громадськими організаціями, культурними інституціями та цифровими спільнотами [2]. Адаптивний інформаційно-аналітичний супровід у цьому випадку виступає інструментом координації спільних ініціатив, спрямованих на утвердження національно-патріотичних цінностей. Він забезпечує узгодженість виховних впливів і сприяє створенню єдиного смислового поля, у якому здобувачі освіти можуть осмислювати власну роль у розвитку держави.

Таким чином, адаптивний інформаційно-аналітичний супровід національно-патріотичного виховання здобувачів фахової передвищої освіти в умовах відкритого освітнього простору постає як важливий чинник підвищення ефективності виховної роботи. Його впровадження створює умови для формування ціннісних орієнтацій молоді, здатної до свідомого громадянського вибору, активної участі в суспільному житті та збереження національної ідентичності в умовах цифрової трансформації освіти.

Список використаних джерел:

1. Міняйлова А. В. *Національно-патріотичне виховання студентів у процесі навчання іноземних мов в умовах протистояння України російській агресії (2022–2024 рр.)* // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2024. № 215. С. 214–219. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-215-214-219>

2. Квас О. *Особливості національно-патріотичного виховання студентської молоді в умовах відкритого освітнього простору* // Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 81, т. 1. С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-42>.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В КОНТЕКСТІ АДАПТИВНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТНІХ ПРАКТИК

Юлія КРАВЧЕНКО, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України, м. Київ, Україна

BASIC CONCEPTS OF OPEN SCIENCE IN THE CONTEXT OF ADAPTIVE SUPPORT OF EDUCATIONAL PRACTICES

Julia KRAVCHENKO, Researcher of the Department of Scientific Information and Analytical Support of Education, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine, NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

email: krav.ju.a@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-6147-4599>

Сучасний розвиток цифрових технологій та глобалізаційні процеси зумовлюють трансформацію традиційних моделей освіти і науки. Відкрита наука (Open Science) – це міжнародно визнана парадигма, спрямована на забезпечення доступності, прозорості та інклюзивності наукових знань.

У контексті виконання концептуально-аналітичного етапу наукового дослідження «Науково-аналітичний супровід розбудови єдиного інформаційного простору відкритої освіти» (2026–2028, наук. керівник М. Ростока) у публікації виокремлено деякі основні базові поняття відкритої науки та проаналізовано взаємозв'язок відкритої науки та адаптивного супроводу освітніх практик.

Адже, «актуальним і науково перспективним має стати дослідження термінологічно-поняттєвого апарату науково-методологічних засад і підходів інформаційно-аналітичного супроводу відкритої освіти і науки» [6].

Розглянувши та проаналізувавши наукові дослідження можемо виділити та охарактеризувати такі базові поняття відкритої науки, як: *відкрите освітнє середовище, відкриті дані наукових досліджень та відкриті методи*.

Так, поняття *відкрите освітнє середовище* науковці трактують крізь призму доступності, інклюзивності та цифровізації, але з різними акцентами. А.Гуралюк зазначає, що це підсистема глобального інформаційного простору, що інтегрує внутрішні ресурси закладу освіти з зовнішніми освітніми та науковими середовищами [1]. О. Онопченко відкрите освітнє середовище розглядає як динамічну мережу взаємопов'язаних педагогічних подій, ключовим моментом яких виступає спільна діяльність, що орієнтована на співпрацю та активну діяльну позицію суб'єктів-учасників [5]. Отже, відкрите освітнє середовище – це цифрово-інтегрований простір, який забезпечує створення та поширення матеріалів з відкритим доступом.

Визначення *відкриті методи* у контексті відкритої науки та освіти активно досліджують науковці Інституту цифровізації освіти НАПН України. Так, у роботі дослідниці М. Мар'єнко описано поняття *відкритої методології*, що означає спільне використання методологічних деталей та інструментів для збору й аналізу даних [3]. Науковець Ю. Носенко розглядає *відкриті методи* як практики, що сприяють відкритому доступу до результатів досліджень і підвищують довіру до науки [4]. У міжнародних документах відкриті методи описуються як частина принципів FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable), що стосуються даних, методологій та інструментів [7]. Отже, *відкриті методи* – це підходи у навчанні та науці, що базуються на принципах відкритої освіти та науки, забезпечуючи прозорість, доступність дослідницьких методів та процедур.

У «Концепції розвитку відкритої науки в науковій організації» (І. Драч, О. Петроє, О. Бородієнко) зазначено, що *відкриті дані наукових досліджень* – доступні в мережі Інтернет дані, які були зібрані та/або одержані в процесі наукових досліджень з метою створення наукових результатів (з можливістю вільного завантаження, копіювання, аналізу та повторного оброблення без фінансових, юридичних або технічних перешкод) [2]. Науковець Т. Ярошенко визначає *відкриті дані* як основу прозорості дослідницьких процесів та міжнародної колаборації, що забезпечує рівний доступ до наукової інформації [8]. У міжнародних рекомендаціях з відкритої науки зазначено, що відкриті дослідницькі дані включають цифрові та аналогові дані (необроблені й оброблені), протоколи, коди аналізу, робочі процеси, які можуть відкрито та багаторазово використовуватися. Вони мають бути у машиночитаному форматі та відповідати принципам належного управління та розпорядження даними [7].

Отже, *відкриті дані наукових досліджень* – це дані, отримані в процесі наукової діяльності, які розміщені у відкритому доступі та дозволяють вільне, безкоштовне використання, аналіз та повторне застосування іншими дослідниками та освітянами.

Зауважимо, що відкрита наука стає важливим чинником, який забезпечує прозорість, доступність та колаборацію у науковій та освітній діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває адаптивний супровід освітніх процесів, що дає змогу ефективно інтегрувати принципи відкритої науки у практику освітніх та наукових інституцій. Адаптивні процеси супроводу освітніх практик передбачають гнучке реагування на зміни у науково-освітньому середовищі, персоналізацію доступу до знання та ресурсів, інтеграцію інноваційних технологій (штучний інтелект, аналітика великих даних), моніторинг та прогнозування освітніх і наукових тенденцій. Синергія понятійного апарату відкритої науки з адаптивними процесами супроводу освітніх практик створює нову якість дослідницької діяльності, яка сприяє формуванню екосистеми відкритої освіти і науки, орієнтованої на співпрацю та інновації, забезпечує прозорість та доступність, підвищує ефективність управління освітніми та науковими матеріалами.

Отже, понятійний апарат виступає методологічним підґрунтям відкритої освіти і науки, а його адаптивність забезпечує практичну реалізацію принципів FAIR. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні інтегрованих моделей адаптивного інформаційно-аналітичного супроводу освітніх практик, що поєднують відкритість, гнучкість та інноваційність.

Список використаних джерел

3. Гуралюк А. Феномен відкритого освітнього середовища в закладах вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2020. Т. 167, № 11. С. 23–27. <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/206> (дата звернення: 24.01.2026).

4. Концепція розвитку відкритої науки в науковій організації / І. Драч, О. Петроє, О. Бородієнко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 14 с. URL: <https://ihed.org.ua/publications/kontsepsiya-rozvytku-vidkrytoyi-nauky-v-naukovij-organizatsiyi-ivo-2024-16s/> (дата звернення: 24.01.2026).

5. Мар'єнко М. В. Концепція відкритої науки та її використання у сучасних педагогічних системах. *Цифрові технології в освітньому процесі закладів освіти*: зб. матеріалів ІХ всеукр. інтерактивної наук.-практ. конференції. РІОППО. м. Рівне. Україна. 2021. С. 65–67. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727343/> (дата звернення: 24.01.2026).

6. Носенко Ю. Г. Відкрита наука в Україні: поступ і шляхи розвитку. *Теоретико-практичні проблеми використання математичних методів і комп'ютерно-орієнтованих технологій в освіті та науці*: зб. матеріалів ІІІ всеукр. конференції (28 квіт. 2021 р.). Ун-т ім. Б. Грінченка. м. Київ. Україна. 2021. С. 131–134. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726808/> (дата звернення: 24.01.2026).

7. Онопченко О. Відкрите освітнє середовище та його інтеграція у віртуальний простір Інтернету. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2015. Вип. 1. С. 94–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2015_1_19 (дата звернення: 24.01.2026).

8. Росток М. Л., Бондаренко Т. С., Кеберляйн-Керлер Ю. Актуалізація науково-аналітичного супроводу відкритої освіти і науки. *Мережа шкіл новаторства України: розвиток професійної компетентності керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у контексті реалізації неперервної освіти*: монографія / за наук. ред. Н. І. Білик. Полтава; Київ: ПАНО ім. М. В. Остроградського, 2025. С. 56–66. DOI: <https://doi.org/10.33272/conf.PANO.2025.27.11>.

9. UNESCO Recommendation on Open Science [Електронний ресурс]. Paris: UNESCO; 2021. URL: <https://www.unesco.org/en/open-science> (дата звернення: 24.01.2026).

10. Ярошенко Т. Відкритий доступ, відкрита наука, відкриті дані: як це було і куди йдемо: (до 20-ліття Будапештської ініціативи Відкритого доступу). *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. № 8. С. 10–26. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247582>.

References

3. Guraliuk A. Fenomen vidkrytoho osvitnoho seredovyscha v zakladakh vyshchoi osvity. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskyi kolehium» imeni T. H. Shevchenka*. 2020. T. 167, №11. S. 23–27. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/206>.

4. Kontsepsiia rozvytku vidkrytoi nauky v naukovii orhanizatsii / I. Drach, O. Petroie, O. Borodienko. Kyiv: Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, 2024. 14 s. URL: <https://ihed.org.ua/publications/kontsepsiya-rozvytku-vidkrytoyi-nauky-v-naukovij-organizatsiyi-ivo-2024-16s/>.

5. Marienko M. V. Kontsepsiia vidkrytoi nauky ta yii vykorystannia u suchasnykh pedahohichnykh systemakh. *Tsyfrovi tekhnolohii v osvitnomu protsesi zakladiv osvity*: zb. materialiv IX vseukr. interaktyvnoi nauk.-prakt. konferentsii. RIOPPO. m. Rivne. Ukraina. 2021. S. 65–67. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727343/>.

6. Nosenko Yu. H. Vidkryta nauka v Ukraini: postup i shliakhy rozvytku. *Teoretyko-praktychni problemy vykorystannia matematychnykh metodiv i komp'juterno-oriientovanykh*

tehnolohii v osviti ta nautsi: zb. materialiv III vseukr. konferentsii (28 kvit. 2021 r.). Un-t im. B. Hrinchenka. m. Kyiv. Ukraina. 2021. S. 131–134. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726808/>.

7. Onopchenko O. Vidkryte osvितnie seredovyshe ta yoho intehratsiia u virtualnyi prostir Internetu. Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy. 2015. Vyp. 1. S. 94–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2015_1_19.

8. Rostoka M. L., Bondarenko T. S., Keberliain-Kerler Yu. Aktualizatsiia naukovy-analitychnoho suprovodu vidkrytoi osvity i nauky. Merezha shkil novatorstva Ukrainy: rozvytok profesiinoi kompetentnosti kerivnykh, naukovy-pedahohichnykh i pedahohichnykh pratsivnykiv u konteksti realizatsii neperervnoi osvity: monohrafiia / za nauk. red. N. I. Bilyk. Poltava; Kyiv : PANO im. M. V. Ostrohradskoho, 2025. S. 56–66. DOI: <https://doi.org/10.33272/conf.PANO.2025.27.11>.

9. UNESCO Recommendation on Open Science [Electronic resource]. Paris : UNESCO; 2021 URL: <https://www.unesco.org/en/open-science>.

10. Yaroshenko T. Vidkryti dostup, vidkryta nauka, vidkryti dani: yak tse bulo i kudy ydemo: (do 20-littia Budapeshtskoi initsiatyvy Vidkrytoho dostupu). *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*. 2021. № 8. S. 10–26. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247582>.

ВІДКРИТИЙ ДОСТУП І ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК ЯК МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

OPEN ACCESS AND ELECTRONIC RESOURCES OF EDUCATIONAL LIBRARIES AS MECHANISMS FOR ADAPTATION OF EDUCATIONAL INFRASTRUCTURE

Наталія КРОПОЧЕВА, науковий співробітник, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, Київ, Україна

Natalia KROPOCHEVA Researcher, V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine,

email: veritas59@i.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7025-8272>

В умовах цифровізації освітньої системи освітянські бібліотеки як її невід’ємний інституційний компонент, дедалі активніше орієнтуються на впровадження принципів відкритого доступу та розвиток електронних бібліотечних ресурсів. У цьому контексті електронні бібліотечні ресурси виконують функцію адаптивних інструментів між освітньою інфраструктурою та користувачами, мінімізуючи залежність освітнього процесу від фізичних, організаційних, просторових та часових обмежень.

З огляду на зазначене, доцільним є уточнення базових термінів і понять інформаційного повідомлення, зокрема понять «адаптація», «освітянські бібліотеки», «електронні ресурси» та «відкритий доступ», інтерпретація яких у різні періоди відображає еволюцію наукових підходів до організації освітньої та інформаційної інфраструктури.

Поняття «адаптація» в Педагогічному словнику С. Гончаренка, визначається як «приспособування в процесі еволюції будови, функцій, поведінки <...> до певних умов існування» [3, с. 14].

Термін «освітянські бібліотеки», розглянуто в названому вище словнику «як культурно-освітній і науково-інформаційний заклад, який збирає і зберігає друковані й рукописні матеріали, організовує громадське користування літературою й провадить довідково-бібліографічну роботу» [3, с.40]. Відмітимо той факт, що визначення стосується поняття «бібліотека», що здається нам доцільним для використання в рамках нашого